

## ЧАСТИНА 2

### № 84

#### Зі стенограми конференції ОУН (С.Бандери) у Львові

18-19 липня 1941 р.

#### ПРО МЕНШИНИ В УКРАЇНІ

*П.Головко:* Щодо поглядів п.Гупала, я погоджуюся. Це наші запеклі вороги. Тому, що в них є ненависть до української культури. Уважають, що ця культура видумана, їх треба так усунути, як казав п.Гупало. Просто пересилити їх, а щодо тих кордонів, які мали пересунутися, я не погоджуюся. Від [19]30 року, коли українці відчували страшний момент колгоспу, почали переїздити до Москви і Ленінграду. Тому, що ці міста були краще матеріально забезпечені. Там було багато фабрик і заводів, легше було [дбати] про заробіток. В тому часі Київ дуже голодував. Кількість українців в Москві і Ленінграді дуже росла. Я думаю, що ця справа мусить бути поставлена по-німецьки. Переселити їх на Україну. Там є велика кількість української інтелігенції.

Дон і Кубань: ще за царя переселяли там найбільш революційний елемент. Вони змалку ставали військовиками. 80% кубанців почуває себе українцями. Ще за царя хотіли їх зрусифікувати. 60-70% говорить з них по-українськи. А в містах головна російська мова.

Є там багато жидів, які потоптали українську культуру. Мені важко говорити, що зробити з ними там. Перше – треба заложити українські школи, освідомлювати цих українців, пригадати їм, що їх корінь походить із Хортиці. Опісля прилучити до України.

В справі кавказців: Кавказці ставляться дуже прихильно до українців. Радо гостять українців в себе. Українці їх теж люблять. На Кавказі є багато українців. В [19]33 році багато людей переселяли на Сибір і Казахстан. Там около 600.000 українців. Зелений клин – це куток України.

*п.Левицький:*

Наша організація має в проєкті створити там малу Українську державу. Справа вірменів: китайці вірменів не люблять, вони по містах чистять чоботи.

Найбільший вплив на українську культуру має московська культура. За совітів спеціально великий вплив.

*п.Ленкавський:* щодо Кубані, [то] там були козаки і іногородці. Більшовики використали боротьбу класів.

*п.Гупало:* Під час колективізації найбільший опір ставили козаки.

Козаки [не] мали ніяких прав. В [19]33 році дали їм полекші [пра]ва. Болгари і греки шкоди не принесли.

*Левицький:* Скажіть дещо про молдаван.

*п.Головко:* З молдаванами біди великої не буде.

*п.Гупало:* Добре було би, якби нам віддали райони, заселені українцями.

Головне, багато всюди є жидів. В центрах спеціально. Не дозволити їм там жити. Вести політику на виселення. Вони будуть самі втікати. А, мо[же], виділити їм якісь міста, про Бердичів.

*п.Ленкавський:* Охарактеризуйте мені жидів.

*п.Головко:* Жиди є дуже нахабні. Не можна було сказати: “жид”. З ними треба поступити дуже остро. В центрі не можна держати рішучо. Мусимо їх покінчити.

*п.Левицький:* В Німеччині жиди мають арійський параграф. Для нас більш цікава є ця справа в Генерал-губернаторстві. Там назначено кожного жиди. Кожний жид мусів бути зареєстрований в віроісповідній громаді. Їх усували з деяких міст, приміром, з Кракова, а переміщували до інших, приміром, до Варшави, призначували їм гета, які обмуровували мурами. Вони мають кіно, театри, але не мають, що їсти.

Молоді, здібні до праці, ідуть до праці. Частину треба знищити. Хоч і тепер є вже дещо знищено...<sup>\*</sup> Факт є, що деякі влізли в українську кров, багато женилися з українками. В Німеччині є різні пів-жиди, чверть-жиди, але в нас так бути не може. Німець, що жениться з жидівкою, стає жидом.

*п.Головко:* На Україні супружжя з жидівками є головню в містах. Жидівки виходили заміж за українців для вигідного життя, коли українці банкрутували – вони розводилися. Жиди з українками добре навіть жили. Мені дуже подобається німецький погляд.

*п.Гупало:* В нас є багато працівників жидів, яких навіть поважають, є і такі, які вихрестилися до революції.

*п.Ленкавський:* Це треба розглядати індивідуально.

*п.Левицький:* Німці спеціалістів використовують. В Кракові є 5 жидів, що не но[сять] опасок за те, що добрі сили. Мені здається, що німецький спосіб жидівської справи нам не дуже підходить. Мусимо індивідуально розглядати поодинокі випадки.

*п.Ленкавський:* Відносно жидів приймемо всі методи, які підуть їм на знищення, щодо московського питання, це справа дуже складна. Вичищення території є дуже важне. Скажіть дещо про білорусів. Мені здається, що це дуже примітивний нарід.

*п.Левицький:* Чи білоруси можуть створити якусь силу, чи можна на

---

<sup>\*</sup> Крапки у тексті.

них числити як на союзника?

*п.Гупало:* В спілці з Україною буде така сила.

*п.Головко:* Сусіднє положення вимагає деякого заінтересування білорусами. Думаю, що треба до них зблизитися.

*п.Гупало:* Білорусь слаба як мілітарна сила, але вони борються за свою незалежність. Вони втратили багато жертв. Тому помагаймо їм. Білорус не піде на союз з москалями.

*п.Левицький:* З'ясуйте, які сили маємо на Україні на сході. Який стан стрічаємо тепер на Україні.

*п.Головко:* На Україні багато учительства, багато агрономів.

*п.Гупало:* Загалом багато фахових сил.

*п.Ленкавський:* Треба відшукати директора Биченка. Сьогодні мусимо сходу кінчити.

Продовження засідання в дні 19.7.1941

*п.Ленкавський:* Про нашв конференцію знають мельниківці.

*п.Стефаник:* Я сказав, що відбулася конференція, а що вони з цього зробили – я за це не відповідаю.

*п.Ленкавський:* Вчора ми обговорили справу меншин.

*п.Стефаник:* Відносно поляків, ми мусимо бути певні, що їх не засимілюємо. А між росіянами є багато таких, що ставляться до українців прихильно. Між ними є менш розвинено почуття фашизму.

*п.Ленкавський:* Треба розрізняти шари москалів. На Україні є багато поляків, що вже засимілювалися. Прийняли нашу культуру.

*п.Стефаник:* Зважте, на Україні є 50% росіян. Коли підемо проти них, відразу війною, то буде справа скомплікована. Треба переселювати. Українці не вміють підходити до справи асиміляції.

*п.Ленкавський:* В початках мусимо мати головні лінії. Мусимо обговорити організацію праці.

*п.Левицький:* Справа балтійських народів: співпраця з ними потрібна як з майбутніми союзниками. Співпраця була тяжка, багато їх є скалічених, треба було відповідної праці, щоби звести їх до того, як ми стоїмо. Співпрацюємо з литовцями, латишцями. На чолі литовського руху стоять “литовські активісти”. На чолі стоїть посол Скіпа\*. Тепер у в'язниці. Литовці по звільненні лит[овської] держави від більшовиків вибрали його президентом. Латиші мають “Перкунхрус”, ця організація має націоналістичні основи і світогляд. Має впливи серед молоді і робітників. З естонським урядом маємо зв'язки. З ними найслабший зв'язок.

Проблема співпраці з білорусами є дуже тяжка. Бо вони стають на ноги. Тут треба говорити про поміч. Ми вибили багато друків і їм послали. З емігрантами організують курси помочі білорусам. Між нами існує

---

\* Шкірпа.

конфлікт територіальний. Білоруси мають претензії до Чигирини\*. Під час берестейського миру нами признано його. Вони це пам'ятають.

Грузини: З ними була сердечна співпраця. Тепер маємо контакт з грузинами\*\*.

З ними співпрацюємо.

Азербайджан: Організація "Мусуватисти", на чолі Еміль Резу Зоба. Тепер є в Туреччині. Він дуже спритний чоловік. Співпрацюють з Туреччиною.

Маємо зв'язок з Туркестаном.

Стефаник: В Грузії є дуже сильний нац[іоналістичний] рух. Треба зав'язати з ними контакт.

п.Головко: Грузія – це вітчизна Сталіна. Вони мали великі полекші. Були толеровані, не було арештів.

#### СПРАВА ЛІТЕРАТУРНОГО ЖУРНАЛУ

п.Головко: Майже все намічене після плану все виконано, крім деяких статей. Пр[иміром] критика Маркса і Енгельса, хроніка міста Львова. Ми намітили дати Хвильового, Фальківського, Чупринку, Пачовського – поезії. Цей письменник найкраще себе тримав. Всюди говорили, що він націоналіст. Думаю вмістити деякі портрети: Коновальця, Петлюри, ще замовлю Косинки, Леська, Чупринки, Фальківського. В понеділок все буде готове до друку. Все те, що від мене залежало і було в моїй силі, я зробив. Я задумував дати уривок [з] "Вальдшнепів", але тепер думаю дати цілість. В I-шій томі половину, а в II-му – другу половину. Буде мати формат книги. Треба, щоб цей журнал був відмінний, тому думаю дати портрети письменників.

п.Ленкавський: Що зі статтею Шевченка?

п.Приста: Я статтю скінчила.

п.Ленкавський: Для контролі треба мені знати, де хто працює.

Присутні подали свої адреси.

#### СПРАВА МЕЛЬНИКІВСЬКОЇ ДИВЕРСІЇ

п.Стефаник: Ми дивилися, як наших найкращих, що клали свої голови, сьогодні провід ОУН прийшов до нас як двоякий провід – бандерівці й мельниківці. Наслідки з того двоякі. Зовнішнього характеру: що німецькі відповідальні чинники трактують нас, як націю недозрілу – заборонюється пропагувати ідею українського націоналізму. Ми можемо сподіватися, що цей розлам проводу був з німецьких чинників, що йдуть по лінії німецьких чинників і хочуть конкуренції і боротьби. Це має страшні наслідки для України. Зневіра, апатія, що ОУН несе розлам, таке є серед українського населення.

---

\* Чернігова.

\*\* Далі одне речення нерозбірливе.

*проф.Ленкавський:* Деякі люди визнають провідником інж.Мельника, але він ним не є. Всі чесні націоналісти й українці підпорядковуються проводові Бандери. Між нами і мельниківцями немає ідеологічної різниці, а є різниця між провідниками. Українці зі сходу можуть іти як націоналісти, не бандерівці, ані не мельниківці.

*п.Стефаник:* Через цей розлам нищиться великий капітал. Капітал жертв, які гинули по в'язницях. Чи кров бандерівців і мельниківців, не пли[в]ла по в'язницях? Історія України домагається від нас скорого з'єднання, і не можемо дивитися, на яких ми посадах. Мусимо конечно діяти до з'єднання. Бо ми – члени організації, а не провідника. Зі сторони Бандери є охочі піти [на] поєднання. І ми все будемо ставити справу конечно до поєднання. Коли провід не годиться, то треба піти з долини.

*П.\*:* Хто був вчора в семінарі, що виступав під прізвиськом Орлюк, казав? Що німці є нашими ворогами й треба готувати проти них зброю. Війна з німцями є неминуча тому, що вони хотять на Україні Скоропадського.

*П.\*:* Боротьба, що відбулася тепер тут, вона поширилася й на сході. Цю справу треба брати дуже поважно. Питання це розв'язати можна так, що треба післати людей до мельниківців. В Києві є організація ОУН, можливо, що й там створиться третя група з новим провідником. В 1939 р. був провідником Мельник. На Україні люди знали Коновальця. Коли б ми післали людей на Велику Україну, треба казати, що організація з проводом, а не називати імен. Треба конечно, бо прим[іром], поїду до Києва [і] сам не знаю, що маю говорити.

*П.\*:* Йдуть такі розмови, що Стецька забрали, тому він сюди не приїхав. Є теж поголоски, що з'їзд в Празі не відбувся, скажіть ясно, що взагалі є з провідниками. Який є погляд німців на цю справу.

*Проф.Ленкавський:* Добре, що ця справа так ясно вийшла. Та справа нищить нашу роботу. Яка різниця між нами і мельниківцями? Найважливіше – це тактика боротьби і метод боротьби. Мельниківці повстали наслідком довшого процесу тому, що в організацію ОУН вкралися елементи неоднорідні. Чистка проходила рідко. Організація повстала ще в часах визвольної боротьби. Між січ[овими] стрільцями були коло Білої Церкви, велися розмови. Договорилися до того, щоби вести роботу військову не тільки зі зброєю. Це примінено в УВО. Мали завдання зберігати збройну силу. В Галичині був стан окупації. В [19]20 році зібрався штаб України. Ждали, коли Антанта вирішить справу України. Організувалася підпільна мілітарна сила.

В [19]23 році рішення амбасадорів. Краєва команда стала так, що польської окупації не визнавала. Казали, до праці не ставитися. До сойму

\* Пропуск прізвища у тексті.

людей не давали. Бойкотували конскрипцію в [19]23 році. Поляки почали кольонізацію, кольоністів палили. Рада випала в користь Польщі. Тоді ситуація змінилася, маса людей попала в зневіру. Все було приготоване до боротьби. Прийшла перша ревізія напрямних. Треба було перевести великі кадри до легальної роботи. Люди почали переходити в різні політичні організації. Таємничо заложено у Львові університет. Тоді поставлено головну увагу на те, щоби будувати державу в державі: 1. Економічно; 2. Творити культурне життя. В цих напрямках ведено роботу. Створено чисто легальні товариства. Ця концепція не видержала, бо кооперація, напр[иклад], пішла під контроль польського закону. В Польщі дипльому українського університету не признавали. Студенти не мали праці, за кордоном признавали цей університет. В [19]25 р. мусили цей університет зліквідувати. Тоді в члени організації увійшли люди військові. В другому періоді увійшли люди, що організували громадське життя. Після подій на Східних землях\* було страшне замішання серед українців-галичан. Повстали радянськості настрої. Підносилися голоси: за Збручем є Українська держава, краще бути всім в радянській державі, ніж [під] польською окупацією. Тоді виникла потреба ясно поставити справу. Тоді одна частина УВО вийшла поза границі організації. В членах організації лишилися люди, що хотіли боротися за суверенну Українську державу. Дальший етап такий, що тоді прийшли удари від поліції, процеси за діяльність. Тоді робота притихла. Між членами були непорозуміння і дискусії, чи вільно працювати в редакції “Громадського голосу”\*\* і інше. Про це були різні думки. В [19]23 р. почала виходити “Заграва”\*\*\*, що висувала революційну програму, та висуває концепцію будувати Україну. Думки, голошені “Загравою”, були пропаговані у “Віснику”\*\*\*\*, який в міжчасі починає виходити. Його з захопленням читали, там дописував Донцов. Це була перша програма українських націоналістів. Тоді повстають гуртки загравістів, вістниківців. Це творилося в краю і за кордоном. Цей стан триває до

---

\* Йдеться про політику українзації в УСРР.

\*\* “Громадський голос” – популярний місячник, згодом двотижневик (1906-1909) і тижневик (з 1910), друкований орган Української радикальної партії. Виходив у Львові. В різний час редагувався В.Будзинським, І.Франком, М.Павликом, Л.Мартовичем, І.Макухом, П.Волосенком, Д.Катамасом, О.Назаруком, О.Павлівим, М.Стахівим. Газета друкувалася до вересня 1939 р.

\*\*\* “Заграва” – двотижневик, друкований орган Української партії національної роботи. Мав яскраве націоналістичне спрямування, виходив у Львові в 1923-1924 рр. Головний редактор Д.Донцов.

\*\*\*\* “Вісник” – місячник літератури, науки, культури, мистецтва, громадського життя. Часопис яскраво вираженого націоналістичного спрямування, видавався у Львові (1933-1939 рр.) за редакцією Д.Донцова. “Вісник” відіграв вагомий роль у формуванні світоглядних засад західноукраїнського громадянства.

[19]27/28 року. Тут, в Галичині, получилися гуртки націоналістичної молоді. На еміграції получилися в легії українських націоналістів. Там були головно придніпрянці. В [19]29 р. був Конгрес українських націоналістів\*. Створено нову програму. На тому конгресі УВО, СНМ і Легії української націоналістичної молоді. Тоді повстає ОУН. Справа злиття було актом і фактом довершеним. Але справа різних думок не змінилася, були різні люди та різні погляди. Були різні розбіжності, були різні скристалізовані думки. Бо коли приходилося рішати якусь справу, то рішали після того, як привикли. Від [19]29 року поступила даліше програма націоналістична. Натиск поліції ішов так, що в рядах організації могли лишитися люди, що були рішені на все. Всі, що ввійшли через припадок в члени, віддалилися. Деякі входили в партію УНДО\*\*, що стояла на засадах української державности. Провід, що був за границею, висунув таку концепцію. Ставити вимоги до поляків мали ундівці, а ми з підпілля мали натискати. Мали давати легальних громадян, ця концепція викликала серед краювого проводу спротив, тому що коли від окупаційної влади дістаються привілеї, тоді тратиться боєвість. Люди стаються угодові. На цьому тлі були великі розбіжності. Робота стала революційною. Революційну роботу можна робити там, де є жорстока влада окупаційна. Люди з еміграції почали займатися спекуляціями, що могли довести до небезпеки скривлення лінії. Кілька людей намагалися взяти в свої руки організацію: це був Барановський і Сенік. Тоді почалися політичні інтриги. Ця тенденція була дуже виразна. Неможливо було говорити з самим полковником Коновальцем. Його ізолювали. Опісля події в Роттердамі\*\*\*, вбито полковника Коновальця. Силою технічних зв'язків влада опинилася в руках Сеніка і Барановського. Конгрес мав вибрати нового провідника. Сенік сказав, що полковник Коновалець

\* Конгрес українських націоналістів 1929 р. – установчий конгрес ОУН, що відбувся у Відні 28.1-3.2.1929 рр. Конгрес засвідчив об'єднання низки дрібних націоналістичних груп у єдину організацію, обрав Провід українських націоналістів у складі 9 осіб на чолі з полковником Є.Коновальцем, затвердив статут ОУН і головні політичні засади діяльності ОУН.

\*\* УНДО – Українське національно-демократичне об'єднання – найбільша українська політична партія міжвоєнної Польщі. Виникла 11.07.1925 р. після об'єднання Української трудової партії, Української партії народної роботи і волинської групи Української парламентської репрезентації. Очолювали УНДО Д.Левицький, а з 1938 р. – В.Мудрий. Партія об'єднувала 3/4 політичного активу української Галичини, мала представників у польському Сеймі та Сенаті. У вересні 1939 р. УНДО саморозпустилася. Поновило роботу об'єднання в 1947 р. на еміграції.

\*Події в Роттердамі – йдеться про вбивство агентом НКВС Валухом (П.Судоплатов) провідника ОУН Є.Коновальця, що сталося 23.V.1938 р. у Роттердамі (Голландія).

лишив завіщання, в якому наступником назначив інж.Мельника. Конференція в Данцігу\* – [ні] свідків, ані документів на підтвердження цього бажання пол[ковника] Коновальця не було. Внедовзі польська поліція дізнавалася про багато справ, що діялися за кордоном. Виходило з цього, що хтось зраджує. Було підозріння проти Барановського. Інж.Мельникові висунули бажання усунути людей, що провокують. В [19]39 році скликано з'їзд представників з еміграції і краю\*\*. Цей з'їзд уважав себе конгресом. Вкортці вибухла війна. Тюрми опорожнилися. Більшість людей пішла на еміграцію, тоді зібрали матеріали, та показалося, що Барановський був провокатором. З цим звернувся актив до Мельника, щоби цей усунув Барановського. Добитися до Мельника було дуже тяжко. Відбулися збори активу, був красивий провідник. Рішено: ми зриваємо з клікою, що всадилися в проводі. Жадаємо, щоби полковник Мельник оперся на активі. З цим поїхав до Риму Бандера. Неможливо було з Мельником говорити. Ми хотіли залишити пол[ковника] Мельника при собі, тому зробили велику рекляму, а хотіли виключити людей, що шкодили. В кінцевій розмові, яку я мав з інж[енером] Мельником, він мені у всьому признавав рацію, але висновки наші були різні. З почуттям повної відповідальности, можу ствердити, що полк[овник] Мельник, може, добрий військовий, але провідник не добрий, коли він не міг зробити чистки двох людей. З нашого боку зроблено все, що можна було зробити. Неможливо було перевести цього всередині організації. В тайні це було від лютого [19]40 року. Скликано роз'ємну комісію, в ній був проф. Ленкавський від Бандери, а від Мельника – Сенік. Роз'ємці мали погодити обі сторони. Від Бандери вимоги малі, Мельник відкинув. Вони хотіли застрашити гестапом. Тоді зроблено з боку Мельника так, що справу витягнуто на яв. Домівку в Кракові захопили мельниківці. Ми відступили. Огірчення серед громадянства. Ще були три спроби погодитися з Мельником. Бандера підписав, що Мельника визнає провідником. Мельник сказав, що з того нічого не буде.

---

\* Конференція в Данцігу – після загибелі Є.Коновальця Я.Барановський (референт зв'язку ПУН із західноукраїнськими землями), оголосив, що покійний керівник ОУН передав йому свій усний заповіт, яким головою ПУН, у випадку своєї смерті, називав полковника А.Мельника. На початку жовтня 1938 р. А.Мельник нелегально виїхав до “вільного міста” Данціга (зараз Гданськ), де 11 жовтня 1938 р. відбулася конференція т.зв. “вужчого Проводу Українських Націоналістів” у якій взяли участь Я.Барановський, О.Сенік, Р.Ярий, А.Мельник. Останній того ж дня склав присягу як голова ПУН. Події в Данцігу викликали обурення Крайової Екзекутиви ОУН в Західній Україні через те, що крайовики виступали категорично проти кандидатури А.Мельника.

\*\* Скликано з'їзд із представників еміграції і краю – йдеться про II Великий Збір ОУН у Римі (27.08.1939) на якому А.Мельника затвердили в якості голови ПУН і обрали головою ОУН, надавши йому титул “вождя” й надзвичайно широкі повноваження. Учасні у Зборі не змогли взяти окремі представники Західної України, через що крайовики відмовилися визнати його легітимність.

Письмо доручено йому. Щоб довести все до ладу, скликано конгрес, на який прибули представники загарбаних земель і еміграції. До Мельника вистосувано письмо, в яким його виключено з організації. Він до цієї пори вважає себе провідником. Тактично мельниківці кажуть, що ми хочемо угоди, а бандерівці не хочуть. Так не є! Маємо до діла з людьми, що хочуть влади, а не праці, будуть все використовувати кон'юнктуру. Німці кажуть, щоби піти з Мельником згідно з його оточенням, яке є на услугах гестапо.

*П.Стефаник:* Виходить з цього, що є непорозуміння персональне. Сеніка знаю з Америки, його тактика там була спрашна. Така людина, як він, і без доказів не може бути членом організації. Барановський мав брата провокатора. У Львові є Гайвас. Справу треба поставити так, навіть як є люди найкращі, але як через них є розвал – їх треба викинути. Треба поговорити з Гайвасом, поставити домагання і скінчити розлам. Ми всі є за згодою. Я стою по стороні провідника Бандери.

*Др.Курчманович:* Треба, щоби люди зі Східних земель забирали в цій справі голос.

*Проф.Куцало:* Мельник на конгресі був виключений з організації. На Великій Україні є майже невідомі прізвища і Мельника і Бандери. Ми є слабкі, щоби виступати проти німців. Цікаво, яка мета цього виступу? Бандерівці повинні піти на деякі уступки, тому що це принесе більше користі. Німці, вкінці, можуть сказати, що ми не доросли до того, щоби мати владу в Україні, коли є такий розлам в організації. Смішні сварки. Німці це можуть використати – це прямо провокація. Хто ж визволив нас від большевиків – німці. Нарід буде вітати німців. Моя думка така, коли б було поєднання, то з двох провідників вибрати цього, що має більший авторитет в народі та в німецькій команді. Бо можуть німці наставити Скоропадського. Є теж можливість, що на Східній Україні може знайтися ще й третій чоловік, що може взяти владу в свої руки.

*П...\*:* Відомо Вам, що недавно відбулася рада старшої генерації. Вони стоять по стороні Бандери й пропонують змусити Мельника приступити до організації ОУН – це домагання поставили від українського народу. Вислано делегацію до німців. Митрополит написав до Мельника листа, але відповіді не дістав. Отже, це є група людей, що є поза організацією, і коли треба щось робити, вони мовчать. В організації є багато членів – а за групою спекулянтів ніхто не йде. Спекулянти приїхали по владу. Це не є для нас партнери, вони повинні приїхати до нас. Цікаво, що вони під словом “годитися” хочуть, щоби їм підпорядкуватися.

*Др.Курчманович:* В роздолі є не тільки персональні причини, це не є догми. Група Мельника – це дрібнобуржуазна група, що використовує

\* Прізвище відсутнє.

кон'юнктуру. Персональні причини – це Сенник і Барановський, але і в основі ми чужі собі. Це користувачі, спекулюють на українській справі. Хто ми, а хто вони, бачать всі. Ми ж перші, що почали роботу. Вони приїхали з паспортами й хочуть захопити владу. Їх місце там, де є безпечно. Їх воля є шкідницька, вони розбивають єдиний фронт. На Сході, напевно, вирине нова група, ми злиємося з ними. Тоді шкідники будуть змушені уступити. Про згоду, кажете, що це вимога народу. Якого народу? Головне є активісти, ми, організація ОУН, боремося за волю, а вони покупщики нації. Нарід іде за тим, хто робить, і ми підемо за тим, що буде робити. Ми німців не зле знаємо, коли німці з нами не рахуються, знаємо тому, що уважають нас силою. А зі справжньою силою таки будуть рахуватися. Чую про провокації, це є можливе, але це є другорядне. Нам одне – ми хочемо Україну! Вся наша робота спрямована на те, щоби здобути самостійну Україну! Ми віримо, що справжній провідник вийде зі Східних земель!

До порозуміння не може прийти. Організація ОУН виросла в західному українському середовищі. І в Мельника є люди, які думають, що вони служать справі. Українську державу можемо збудувати тільки на засадах, якій держали би українську владу. Цей конфлікт, маючи персональне тло, має теж більші різниці. Може, наша тактика була заделікатна. Це, може, було причиною, що Мельник приєднав собі членів. Мельник і його прибічники, будучи в Римі, хотіли створити Українську державу. По розпаді Польщі не дали ніяких вказівок членам. Тільки той актив, що вийшов з польських в'язниць, почав організувати. Мельниківці дали приказ очікувати й збирати сили. Пізніше прибічники Мельника почали виговорювати різні дурниці, щоби захитати славу організації. І ввели нас в дуже прикрю ситуацію. Є там теж люди і чесні. Важне – ми не боремося за особи, ми боремося за Україну. Ідемо по правилу програми. Якщо так говорилося, що є амбіції персональні, значить, що вони до порозуміння не дійдуть. Знаємо, що наші засади є правильні. Ми взиваємо актив організації до праці. Ми не маємо причини говорити, що виступаємо проти німців. Не можемо числитися з думкою поодиноких людей. Не ведемо агітації проти німців, бо ж вони ще не сказали, що окупувають Україну. Ми гарантії, що потрактують нас так, як ми хочемо. Ми визволили себе, не тільки німці. Наша боротьба захитала московську імперію. Це, що українці боролися в підпіллі, помагало німцям. Я сам бажав би собі, щоби прийшли до порозуміння. Інж. Мельник був членом ОУН, був на чолі католицької акції молоді – Мельник – це людина того покрою, як деякі люди, що були в Польщі і Франції. Наша організація є правильна, коли ми згуртуємо наш рух під один прапор, тоді немає страху, що хтось нас може побороти. На Сході є все, що нашій роботі є потрібно – є там 24 млн українців, а це є велика сила.

П...\*: Хто з Бандерою лишився там? Бандери тут нема, нема тут жодних інших провідників, хто зі старшин є там і хто переговорює з німцями. Я є проти того, щоби в теперішній хвилі не виявити провідника, але все таки справу треба вести [від] імені організації.

*П.Ривак*: Після виступу друзів нема вже що багато говорити, те, що хотіли знати, знаємо, Стецько був і не інформував про це, що зайшло. Ми повинні піти за організацією ОУН, яка прогресивно бореться під проводом Бандери. Ми й багато людей зі східних областей, будемо боротися так, як і почали. На Україні будемо говорити про організацію ОУН і про провід, що керує цією організацією. Тепер мені ясно, що Мельник і його група – це група жалюгідна. Знаю, на якій політичній платформі ми це покінчимо. Про мельниківців і Мельника не буде великої розмови. Боротьба ОУН під проводом Бандери дає конкретну роботу. Треба взятися до роботи – фактами будемо говорити. Постанови конгресу дають гасла, які мають революційну підмогу.

...\*: Жаль нам, що скорше нам цього не сказали. Це було помилкою, але на сході про це все не можна говорити. Можемо говорити про всі партії, не йде нам якраз про провідника, але йде нам про людину, що щось робить. Бандера багато працював, наша організація вела й організувала мольдь в більшій мірі. На сході є люди, які про це все знають, але їх політична думка не є сформована. Не можемо ділити на схід і захід – ми ж є одним народом.

...\*: Після сьогодинішного говорення не може бути ніякого підпорядкування. Буде, напевно, уряд, що створиться, але ми не можемо чекати, щоби нам його хтось створив. Ми не можемо бути залежні від уряду.

*п.Стефаник*: Тепер все є ясне. На сході України є різні ступні українців. В зв'язку з провідником Мельником я підозріваю, що мав біля себе як прибічників своїх

*Др.Курчманович*: Полк[овник] Коновалець був дуже противний тому, щоби його проголошували вождем. А людина, що опинилася на чолі руху безпідставно, має великі претензії. Вождь стає вождем, коли його признає нарід. Наша організація побудована на тім, що ми не видвигаємо Бандери як вождя, але як провідника руху. Бо він є нами вибраний. Що тепер підчеркуємо його ім'я – не ми, а вони винні. Ми боремося за тип людини. Дуже можливо, що вони, не маючи революції в собі, примажуться до наших гасел. В часі розколу між меншовиками з більшовиками була теж різниця між людьми. Коли ми і мельниківці голосимо ті самі гасла, ми з тими гаслами ідемо вперед, а вони їдуть автами, хочуть влади і посад. Годжуся з тим, що робота мельниківців на сході є шкідлива і невігідна. Їм не досить

\* Прізвище не вказане.

\*\* Одне слово нерозбірливе.

можливості жити. Ми пішли би навіть на компроміс, дали би йому становище. Нам одне – хочемо України. Наш підхід до справи найменше підходить для німців. Вони рахуються з нами, на всякий випадок ми все таки революційна сила, що буде потрібна Німеччині. Вірять, що як буде треба, створимо оборону проти Москви.

*п.Штикало:* Як тільки я перейшов кордон, бачив летючки “Гайль Гітлер” і “Слава Мельникові”. Отже, ясно, що треба і нам подати прізвища. Треба в одверті карти грати. Східні землі були свідками різних чисток. Так теж Гітлер стріляв своїх робітників. Треба писати на письмах – ОУН під проводом Степана Бандери. Коли Мельника толерувати – наступає дезорієнтація. Думаю, що треба конечно видрукувати постанови другого конгресу\*, важне, щоби всі були зорієнтовані. Конечні є брошури, що були видані в Кракові, треба їх ще раз видрукувати. Треба замітити, що митр[ополит] А.Шептицький поступив як державник, підписав установленій владі, впливав на інж. Мельника, щоби цей підпорядкувався. При нашій балакучості мусимо грати в одверті карти. Німців не ошукаємо. Гітлер, прим[іром], казав, що їх соціалістичної партії не вдалося вдержати в тайні. Ми не можемо підлещуватися німцям, вони мусять з нами числитися, не знають, що буде завтра. Якщо думають, що українці[є] масою, з якою можна робити, що вони хочуть, то вони помилилися.

...\*\*: Ми співпрацюємо з німцями, так як вони шанують нашу самостійність. В розвалі більшовизму є теж наша заслуга. Нам треба нести всюди нотку, що ми стоїмо на праві суверенності, можемо працювати з ними, якщо вони не стануть поперек українському народові. Вони знають, що большевиків мілітарною силою не скоро можна знищити й що головне – є наша революція.

*проф. Гуцало:* Після виступу др. Курчмановича мені цілком ясна справа з Мельником. Коли справа стоїть: бути чи не бути, тоді байдуже, хто буде провідником. Провідником і вождем може бути цей, що виправдає себе на ділі.

*п. Стефаник:* Я працював серед українців з великої України. Ви зробили, на мою думку, велику помилку, що не вияснили цього всего. Ви не поінформували нас про те все, що діялося. Якщо справа стоїть так, я за організацію ОУН під проводом Бандери. Я є за тим, щоби устійнити ці справи. Отже, як ми маємо поступати з мельниківцями. Я ставлю таке домагання, щоби цю справу якнайдокладніше вияснити. Можемо мене

---

\* Видрукувати постанови другого конгресу – йдеться про Другий Великий Збір, проведений ОУН(Б) у квітні 1941 р. в Кракові. Краківський збір оголосив незаконним Римський збір 1939 р., вибрав С.Бандеру головою ОУН і прийняв програму, основні за-  
сади якої нагадували програму 1929 р. Проведення Великого Збору у Кракові остаточно  
оформило розкол між двома гілками ОУН.

\*\* Прізвище не вказане.

уважати мельниківцем, а я ним ніколи не буду.

... \*: Все мені говорили що я до останнього часу чув, що принципіальної різниці між нами немає. Я до останнього часу не знав, що Мельник не є членом організації. Тому ми хотіли, щоби це питання в'яснити. Цікаве є [те], хто поїде до Києва. Є конечність, щоби керівник поїхав до Києва й занявся роботою. З того, що ми вислухали, не може бути ніяких розмов. Чому ми до сьогодні цього не знали. Про Мельника говорять різні історії. Одні кажуть – добрий Мельник, інші – Бандера. На Україну не може піти дві партії. Треба їх знищити найбільш радикальним середником.

П... \*: Я прибула до Львова в [19]39 р. По півроку роботи до мене з'явилися люди – студенти з організації, дали мені доручення, й я їх виконувала. Я не була поінформована про розлам. Я роботу робила в ім'я прогесивної революційної сили. В останні місяці я мусила ночувати поза домом. Почало мене переслідувати НКВД. Вони чекали на двох представників, що мали приїхати. Представники не прийшли.

Дуже я здивована, коли почула інформації, що є такі розпорешення. Я з Легендою про це говорила. Не допустити ніколи їх на схід, бо це наша загибель. Можливо, що вони вже є на Україні? Сила організації Бандери знищить мельниківців, яка несе нещастя. Треба поінформувати тих про це, що поїхали на схід. Треба зостановитися, не попадати в розпуку та підійти до цієї справи наступним фронтом і вжити всего, що тільки можна вжити. Це непорозуміння виглядає так, що боротьба йде за владу. Однак так не є.

... \*: Все-таки те, що зайшло, буде дезорієнтувати масу. Цей конфлікт зачався від персональних непорозумінь. Суд, що відбувся над Барановським \*\*, нагромадив дуже багато доказів проти нього. Барановський дав наказ, щоби організацію розв'язати. Правдивим кроком було би те, якби усунули Барановського й Сеника. Слідство, що було в Німеччині \*\* доказало, що провокаторство було відоме. Мельник не вірив в це. Але повинен був хоч завісити діяльність тих двох людей. Полк[овник] Мельник поступав не як провідник. Людина, що запродала багато людей, находилася ще в організації. Доказом були цілі ряди провокації. Документи, які знайдено в польському уряді, провіряли довірені адвокати й ствердили, що то за документи. Мельниківці виправдували його, як могли.

... \*: Німці не спішать дати нам влади. Проголошення їх заскочило. Ми стоїмо на становищі, що йдемо за українську владу.

\* Прізвище не вказане.

\*\* Очевидно йдеться про слідство і заочний суд над членом ПУН Я.Барановським, проведені прихильниками Бандери. На цьому суді, зокрема, широко використовувалися документи буцімто польської поліції, з яких слідує, що Я.Барановський – агент польських органів безпеки.

*Проф.Ленкавський:* Ми не говорили про ці всі справи, бо думали, що ті, що мають зв'язки, про все знають. Те, що ми робимо, буде українську силу. Були вагання, що маємо робити. В підпіллі є члени, що борються за самостійну Україну, тому мусимо сягати владу, щоби історично задокументувати факт. Німці питали, чому ми цього не увігднили з ними. Ми боремося за самостійну Україну, отже, проголошувати протекторату не будемо. На те, щоби німці були вдоволені. Вони вдоволені з тих, що їм послушні. Наше гасло "Воля людині" має велике попертя у інших народів. Це, що ми зробили, це є завершення факту права. Це є політичний капітал. Цей факт для німців менше вигідний. Мельниківці кажуть, що це не є серйозна річ, німці запросили Сеника до Берліна, і він там ходить з почесною вартою. Звернулись теж до Бандери, щоби приїхав до Кракова на певні розмови. Тепер є на розмові в Берліні і теж має почесну варту. Не хочемо перетягати струни. Певне рішення буде з моментом зайняття Києва. Будуть, напевно, різні спроби нас ослабити. На еміграції був натиск на організацію, і деякі люди пішли на відпочинок. Не все є на пострах. Мельниківці поширюють дуже фантастичні вісті. Дуже часто уживають різних, панічних вісток. Ще будуть різні потягнення німців, але з цього не можемо робити паніки. Мусимо організувати масу. Маємо ворогів поляків і москалів. З Німеччиною війни не приготовляємо, ані революції не організуємо, бо це глупа справа. Німці дали багато жертв, щоби знищити Москву. За це будемо платити – ціна буде залежати від нашої сили. Німці теж не знають, як поставитися. Коли вони тут приїжджали, бачили велике піднесення серед українців, тому не роблять ніяких кроків.

*ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр.9. – Арк.1-12. Копія. Машинопис.*

## № 85

### **Політична заява ОУН (С.Бандери) про невизнання Німеччиною проголошення української державності та утворення уряду у Львові 30 червня 1941 р.**

**Берлін**

**21 липня 1941 р.**

Щодо становища у Львові

#### **I. Факти і причини.**

1. Проголошення відновлення української державності 30 червня